

א. "זיכרונות" איש חסיד איזביצא – מ"נסיעה" לרבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע לקראת "שבת חזון" תרכ"ה

לפנינו קטע מסמך היסטורי מעניין, והוא "צורר זיכרונות" מאת חסיד איזביצא מימי בראשית שלה, שמגולל מקצת מרשמיו מעת נסיעתו הראשונה לאיזביצא שערך בתור 'אברך משי' צעיר, כשנסע לחסות תחת צל קדשו של רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע, לכבוד "שבת חזון" בשנת תרכ"ה לפ"ק - לאחר שמלפני כן לא היה נמנה כלל על עדת החסידים.

הדברים נעתקו מתוך "הקדמת המחבר" לספר "קהלת עם פירוש" שמחה שלמה" מאת הרב החסיד רבי שמחה שלמה יונגערלעווע מווארשא [ווארשא תרנ"ד-ה], אחד מגדולי וגידולי חסידי איזביצא-ראדזין, שיצא לאור בשעתו בהסכמת גדולי הרבנים בדורו, ובראשם רבנו הקדוש מרן בעל "תפארת יוסף" זצ"ל.

הדברים ניתנים כאן ככתבם וכלשונם.

קיום קצרים לתולדות החסיד המחבר רבי שמחה שלמה יונגערלעווע זללה"ה.

רבי שמחה שלמה נולד כדבריו ביום 'שמחת תורה' שנת תר"י, לאביו הרבני ר' ישראל חיים ז"ל, שהיה איש ירא ה' שבמצוותיו חפץ מאוד, ביתו בית וועד לחכמים, רחים רבנן ומוקיר רבנן. אביו לא היה נמנה על כת החסידים, מלבד שהיה מסתופף לפעמים בצל קדשו של הגה"ק הסבא קדישא מטשעכנאווע, שנודע בגאונותו הגדולה והיה נוהג בעצמו מנהג בני אשכנז כידוע. אף את בנו הביא מפעם לפעם לראות את דרכו בקודש ולהלהיב ליבו לתורה ולעבודת ה'.

בהגיעו לפרקו דובר בו נכבדות עם בת איש גביר וחסיד רבי יעקב טננבוים מעיר נובומינסק שליד ווארשא (=מינצק), ותחת השפעת חותנו ובני משפחתו שנסעו לאיזביצא לרבותינו הקדושים זללה"ה המי השילוח והבית יעקב, נמשך אף הוא לנסוע לאיזביצא. את נסיעתו הראשונה תיאר בעט קולמוסו בהקדמתו הביוגרפית הארוכה לספרו שהוציא לאור בערוב ימיו "שמחת שלמה" על ספר קהלת (ווארשא תרנ"ה). בהמשך הסתופף הרב החסיד המחבר גם בצל מורו ורבו הגה"ק רבנו גרשון חנוך זצוק"ל בעל 'אורחות חיים' עד ליום פטירתו, ובשנותיו האחרונות הסתופף בצל רבנו הקדוש רבי מרדכי יוסף אליעזר זללה"ה בעל "תפארת יוסף".

את ספרו האמור הוציא לאור כאמור בשנת תרנ"ה, כשהוא מחלוק לשני חלקים. הספר בנוי על ספר 'קהלת' ומשולב באופן נפלא עם דברי רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין, לצד המדרשים וספרי הקדמונים כמובן, כאשר דברי רבותינו משמשים אצלו לאורך הספר כיסוד מוסד לפירושו על ספר קהלת, הדן בשאלות יסוד הבאות בין השאר לידי ביטוי בספר 'קהלת' שבכתובים.

הרב המחבר ז"ל לא האריך ימים, וביום ט"ז סיוון תרנ"ט נפטר לבית עולמו, בהיותו כבן חמישים, ומנוחתו בבית הקברות בווארשא. אף זוגתו לא האריכה ימים, ונפטרה כארבעה ימים לאחריו ומנוחתה כבוד בבית העלמין שם.

הספר הוצא לאור מחדש בדפוס צילום בשנת תשמ"ג בידי הרה"ח ר' מאיר שלום שטיין ז"ל, שזוגתו הייתה בת הרה"ח ר' גרשון חנוך טננבוים ז"ל, נכד המחבר.

"ביום שמחת התורה, בשנת ה'תר"י לבריאת העולם, למניין שאנו מונים כאן בעיר ווארשא, נולדתי לאבי מורי היקר מוהר"ר ישראל חיים ולאמי מורת' היקרה מרת רחל, נשמתם בגנזי מרומים, וקראו אותי בשם "שמחה שלמה" יען שבעת צאתי לאוויר העולם במזל טוב היו מזמרים אז 'שלמה שמח בשמחת תורה' כמנהג ישראל..

"אבי ז"ל היה איש יקר מאוד, נהנה מיגיע כפיו וקבע עתים לתורה... והיה רחים ומוקיר רבן וביתו היה בית וועד לחכמים, והרב הגאון רבי בצלאל הכהן זצללה"ה המ"צ הגדול מווילנא היה מתאכסן אצלו כפעם בפעם, והייתה חביבה אצלו אכסנייה של תורה הלזו, יען כי ראה כי כל מעשי אבי ז"ל היה לשם שמים, והגאון הנ"ל היה מחבב אותי מאוד מאוד ונתן לי ספר עם הגהותיו במתנה, וכל מעייני אבי שם עלי לגדלני לתורה ולתעודה, ופיזר כסף רב לשכור לי מורים יקרים, ובראשם הרב הגאון רבי אברהם אשר שילאו"ט האבדק"ק טערעספאליע יע"א, אשר הוא נחבא אל הכלים ולא יצא טבעו בעולם וכל הש"ס וכל התוספות ואף גם חידושי מהרש"א שגורים על לשונו ממש, ואצלו למדתי עד יום עטיפתי בטלית של מצווה.

"גם היה דרכו של אבי ז"ל לנסוע עמי כפעם בפעם להאי סבא קדישא הגאון הצדיק יסוד עולם המפורסם כקש"ת מורנו ורבנו רבי אברהם זצללה"ה האבדק"ק טשעכנאווע יע"א, כדי שארה את דרכו בקודש ואלמד ממעשיו בעבודת ה'.

"אז התחילו לדפוק על פתחי אבותיי להציע לפני נכבדות יקרות, והזמין הש"י לפניי לעזר לי בת איש שוע ונדיב ר' יעקב טענענבוים נ"י מעיר מינצק יע"א אשר היה בזה העת גביר גדול, והפריזו לי נדוניה סך שלושת אלפים ר"כ... ובשנת שש עשרה לימי חיי, ביום ט' לחודש אדר הראשון בשנת "קול צהלה ושמחה" [=תרכ"ה] לפ"ק הייתה חתונתי למזל בעיר מינצק {=נאוואמינסק ליד ווארשא}

'ואחר שעברו שבעת ימי המשתה, החילותי להתנהג את עצמי בעבודת ה' כאשר הורגלתי מנעוריי וכאשר ראיתי אצל אדמו"ר זצללה"ה מטשעכנאווע¹ יע"א, לקום בבוקר וללכת להתפלל תפילה בזמנה בציבור בבית הכנסת, ואחר כך ללמוד שיעורים תמידים כסדרם. – ואף שידעתי אז כי ישנם חסידים בעולם הנוסעים לרבותיהם ואינם מדקדקים להתפלל תפילה בזמנה בציבור, לא קנאתי במעשיהם

¹ הגה"ק רבי אברהם לנדא צוק"ל אב"ד ואדמו"ר מטשעכנאווע-פולין, אבי שושלת אדמו"רי ביאלא-סטריקוב.

ולא מצאתי את עצמי גם כן להתחרות עמהם, ואנוכי אתנהל לאיטי כפי הרגלי מנעוריי, וגם בענייני נסיעות להרב התנהגתי כמקודם חתונתי, לנסוע **להרב הצדיק מטשעכאנאווע זללה"ה זי"ע ועכ"י**.

'אולם לא כאשר רציתי אני רצו הם, אנוכי לא רציתי להתחרות עמהם, אבל הם רצו להתחרות עמדי, עד שכל בני ביתו של **חותני נ"י** אשר היו נוסעים **להרב הקדוש מאיזביצא זללה"ה**, קמו עלי כולם בפה אחד שאסע גם כן **לאיזביצא**. ויהי כאשר שמעו זאת החסידים אשר היו נוסעים **להרב הקדוש מקאצק זללה"ה**, חרה להם הדבר הזה, ובאו אלי ודיברו עתק על צדיקי איזביצא בכלל, כי אז היה הבעל "**בית יעקב**" ממלא מקום אביו הבעל "**מי השלוח**", ובשאלי להם לתומי הלוא לא נכון לדבר עתק אף על איש פשוט מישראל, ומכל שכן על צדיקים מפורסמים? אמרו לי, שעיקר החטא הוא על הבעל "**מי השלוח**" שנסע **להרב הקדוש מקאצק זללה"ה** ונעשה רב בחייו. ואנוכי יען כי קטן אנוכי בדעה, אמרתי להם, למה לנו להכניס ראשינו בין ההרים הגדולים והקדושים הללו? בוודאי כל אחד ואחד טעמו ונימוקו עמו, אין אנו צריכים רק לדקדק על תלמידיהם החסידים אם הם מתנהגים בדרך הישר לפני אלוקים כמאמרם ז"ל (אבות פ"ה מ"ט, כל מי שיש בידו ג' דברים אלו, מתלמידיו של אע"ה...), ואין אני רואה מעשיהם מקולקלים ח"ו, רק בזה הפרט שאינם מדקדקים להתפלל תפילה בזמנה בציבור, ואנוכי לא 'קאָצק' ידענא ולא 'איזביצא' ידענא! מה אכפת לי שאסע לאיזביצא, ובזה הפרט של תפילה אתנהג כמקדם.

ויהי בין המצרים על "**שבת חזון**" שנה זו (תרכ"ה) נסעתי **לאיזביצא**, ומיד בבואי, הלכתי לקבל את פני **הרב הקדוש בעל ה"בית יעקב"**, והזכרתי את שמי.

ויהי לעת **ערב שבת קדש**, ראיתי שכל החסידים הלבשו **בגדי שבת**, והיה קשה זאת בעיני (=כי) אצל המתנגדים שנוהגים כמנהג אשכנז היו נשמעים בפשיטות לדברי רמ"א, שאין לובשים בגדי שבת ב"שבת חזון"... אולם התבוננתי וראיתי שבין חסידים ואנשי מעשה הנני כעת, ומסתמא היו רואים זאת מהרב הקדוש, שגם הוא לובש בגדי שבת, ואני לא באתי הנה להתקוטט עמהם ולא ללמד, רק ללמוד, ולכן בטלתי דעתי מפני דעתם והלבשתי גם כן **בגדי שבת**.

לאחר התפלה נערך ה"שלחן" בשתיים עשרה חלות ומפה פרוסה עליהם, והחסידים דוחקים זה את זה וכל אחד רוצה להתקרב עצמו יותר אל הכיסא אשר הרב ישב עליו, כדי שישמע את ה"דברי תורה" אשר יצאו מפי הרב יותר מפורשים. פה הבנתי היטב את דברי חז"ל [ברכות ו:] **'אגרא דכלה – דוחקא' – כי לא ראיתי דוחקתא כזו מעולם!**

הרב הקדוש בא אל השולחן, וקדש על היין וברך ברכת המוציא. והסב את פניו להביט בפני היושבים והעומדים סביב סביב, וראה אותי עומד ממעל לכיסא לבוש בבגדי שבת כאחד החסידים, ואמר אלי בזה הלשון:

"האם גם אתה 'שמחה שלמה' הנך לבוש בבגדי שבת?? בוודאי כן הוא "לא מן המקדש אתה מתיירא, אלא ממי שהזהיר על המקדש!" [יבמות ו:] והוא יתברך חי וקיים לעולמי עד!"

ומיד פתח בדברי תורה, וביאר היטב בטוב טעם ודעת את העניין של בית המקדש אשר ציוונו הוא יתברך לבנותו, כי "אִי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי..." [ישעיה 10, א].

ודברי התורה הללו ישנם אתי בכתובים, ולא פה המקום להאריך בהם, אך בקיצור אני אומר פה, שדבריו הקדושים באו כשמן בעצמותי והפיחו רוח חיים בקרבי, ומילאו את כל חדרי לבבי רגשות הנפש והתעוררות לעבודת השם!"

אז ראיתי ונוכחתי, כי העניין של 'חסידות' אינו כל כך היזק והפסד לנפש כדברת הדוברים עתק על החסידות בכלל ועל הצדיקים בפרט, כי אין בדבריהם שום ממשות, ואדרבה החסידות תעלה ארוכה לנפש ובה יגביר האיש החסיד חיל לנצח בעבודת ה'!

[עכ"ל הרב המחבר ז"ל בהקדמה לספרו "שמחה שלמה"]

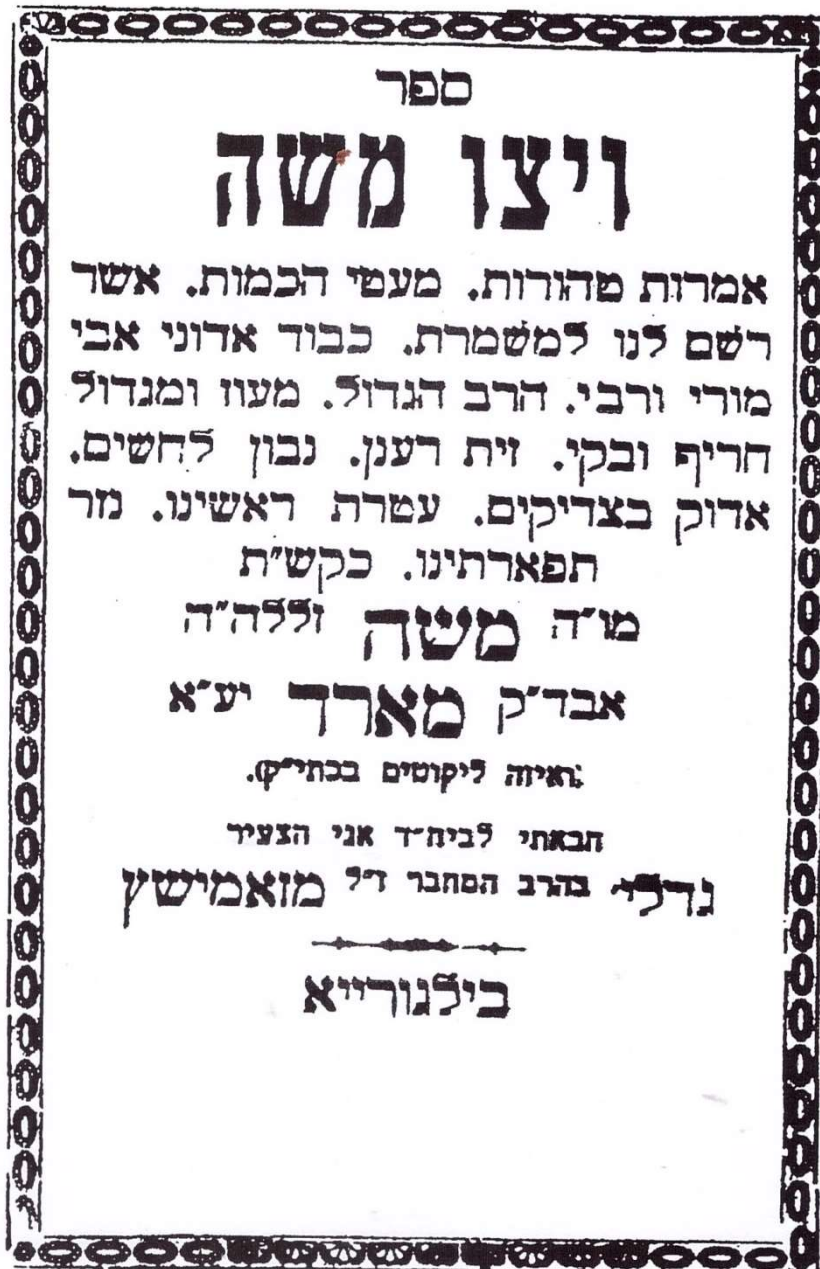
בשולי הדברים :

חבל על דאבדין, שלא מצא הרב החסיד המחבר ז"ל לנכון בשעתו להעתיק את דברי קדשו של רבנו הבית יעקב זללה"ה במילואן, כפי שנמצא רשום וחתום בכתובים באמתחתו.

באשר לרמיזות קדשו, כאן המקום לציין למאמר קדשו של רבנו "בית יעקב" [פ' תצווה אות ב], על פסוק "ואתה תצווה... להעלות נר תמיד", עיין היטב בד"ק.

ובקשר למה שתיאר החסיד הכותב, כי בשמיעתו לראשונה ה"דברי-תורה" מפי רבנו הקדוש "דבריו הקדושים באו כשמן בעצמותי והפיחו רוח חיים בקרבי" - כמובן שאין בהם רבותא למי שזכה לשתות ולהרוות נפשו ממים זכים וטהורים הנובעים מבאר מים חיים של רבותינו הקדושים זי"ע, ולהתבשם מדברי קדשם. אולם מכל מקום יש בנותן טעם לצטט מתוך ספר "ימות עולם" עובדות וסיפורי קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן אדמו"ר רבי יצחק'ל קאליש מאמשינאו-ניו יארק זללה"ה [ג. י. תש"ס], וזאת אשר דבר בקדשו [=שם, עמ' קסט]:

"הרה"ק בעל "בית יעקב" מאיזביצא, היה "פה מפיק מרגליות", ועד כדי כך, שחסידים אחרים נתייראו ליכנס אליו לשמוע את תורתו, שמא יתהפכו לחסידי איזביצא" [!]... [=ע"כ]

עמוד השער של הספר "ויצו משה" [בילגורייא תרצ"ד]

מאת הגאון החסיד רבי משה גילרנטר זצ"ל

אבד"ק מארד

[מתלמידיו המובהקים של מרן הקדוש בעל "בית יעקב" זצ"ל]

ובנו מרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל, זי"ע ועכ"י]

ב. "סדר הדרכה" לאברך חסיד איזביצא

שהסתופף בצל קודש מרן ה"בית יעקב" זי"ע

בשורות שלפנינו, מפרסמים אנו בזאת מסמך נדיר ומיוחד, שנכתב לפני כמה שנים בידי אחד מן גדולי החסידים הראשונים בבית מדרשה המהולל של "איזביצא", הלוא הוא הגאון החסיד הנודע רבי משה גילרנטר רבה של העיירה "מאָרד" שבמחוז שדליץ, פלך לובלין, אשר הסתופף בימי נעוריו בצל רבנו מרן הקדוש בעל ה"בית יעקב", ואשר נודע בשערים בקרב חסידי בית איזביצא וראדזין כ"הרב ממאָרד" (מאָרדער רב).

הרב רבי משה גילרנטר, היה בזמנו מן היושבים ראשונה אצל כ"ק מרן רבותינו הקדושים זי"ע, החל ממרן ה"בית יעקב", רבנו בעל "אורחות חיים", ועד לסוף ימיו אצל מרן בעל "תפארת יוסף" זללה"ה מראדזין. רבי משה נודע לתהילה בקרב חסידי ראדזין כמחברו של ספר "תהילים" עם פירוש "הזוהר הקדוש", שזכה להסכמה נלהבת מרבנו הקדוש בעל "תפארת יוסף", אשר יצאו לו מוניטין בפולין ונדפס פעמים מספר.

*

הרב הגאון החסיד רבי משה גילרנטר זצ"ל, נולד בכפר קטן במחוז לובלין, בשנת תר"ה, לאביו החסיד רבי ישראל מנחם מנדל. מנעוריו היה מצטיין בלימודיו, ויעש חיל בלימוד התורה, עד שנלקח כחתן לבית חמיו הרב הגאון החסיד רבי אפרים פישל, רבה של העיר "רייוויץ" (אף היא במחוז לובלין), אשר נמנה בעצמו על החסידים הראשונים עוד מימי מרן רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע מאיזביצא.

לאחר נישואיו, ישב שנים מספר אצל חותנו הרב ואכל אצלו "מזונות" כפי הנהוג בימים ההם ("קעסט"), ובאותה תקופה קבע עמו חותנו הרב סדר לימוד בקביעות של גמרא ופוסקים בעומק העיון כדרכה של תורה. וכפי שמזכיר רבי משה בעצמו ברבות הימים "אזכור ימי הנעורים, היה לי אלוף נעורים מורי חותני זצ"ל, רב גדול בתורה, חריף עצום, וכל שעשועי נפשו כל ימיו היה רק בלימודו, והוא היה חפץ תמיד להשפיע עלי וללמדני בכל היכולת" (עכ"ל בספרו "ויצו משה").

מידי פעם בפעם, היה רבי משה כאברך צעיר, עורך "נסיעות" לאיזביצא בכדי להסתופף בצל הקודש של רבו הגאון הקדוש מרן ה"בית יעקב" זי"ע, וכפי שהוא מעיד על עצמו (בספר הנזכר):

"בפנימיות התורה זכיתי לראות ולעמוד אצל רבותיי הקדושים נוחי נפש נבג"מ, זכותם יגן עלינו. עמדתי אצל באר מים חיים ערבים

ומתוקים, נובעים מפה קדוש ה' רבנו ה"בית יעקב" זללה"ה, אשר שמונה עשרה שנה נסעתי אליו. ואחר כך, כל ימי נשיאות בנו הממלא מקומו רבנו הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים" זללה"ה, אשר אין בפי מלה ולהם דומייה תהילה, כמפורסם לאלפים מישראל. ואני הייתי קצת מקורב אליהם, כדרך הצדיקים יחוס על דל ואביון, לקרב וללבות זיקים בלב בני הנעורים, כאשר יסופר להלן (א"ה, היא השיחה הנדפסת בזה) שיחה ארוכה שהיה לי עם רבנו ה"בית יעקב" זיכרוננו לברכה בנעוריי..."

בשנת תרל"ג, בעת שנתקבל חותנו הג"ר אפרים פישל לרבנות העיר "וולודאבה", אז נתקבל לפי המלצתו חתנו הצעיר והמופלג רבי משה לשבת על כיסא הרבנות של קהילת "רייוויץ", על מקום חותנו. בעיירה זו ישב במשך כשש עשרה שנה, עד שבשנת תרמ"ט, אחרי פטירתו של הגאון רבי יהושע יוסף הכהן זצ"ל רבה של מארד בעל מחבר הספר הנודע "עזרת כוהנים" על מסכת מידות, מגדולי תלמידי איזביצא (נפטר תרמ"ה), נתקבל רבי משה גילרנטר למלא את מקומו ברבנות. שם יצא שמו לתהילה בתור "הרב ממאָרד", ושם ישב עד שנותיו האחרונות.

בשנת תרפ"ז, חלה הרב ממאָרד את חוליו האחרון, ונשמתו עלתה למרום בעיר שדליץ, לשם נסע לצורך רפואה, בליל רביעי פרשת בשלח, ביום ט' שבט, בגיל שמונים ושתיים. ריב התפתח אז בין קהילת "שדליץ" שבה נפטר לבית עולמו, ובין קהילת "מאָרד", עיר רבנותו, מי יזכה במקום קבורתו של הרב, כאשר לבסוף, על פי פסק בית הדין שישב על כך "דין תורה", בא הרב לקבורה בעיר מארד, שבה ישב על כיסא הרבנות במשך קרוב לארבעים שנה עד ליומו האחרון.

"הרב ממאָרד" זכה לשם טוב, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובחסידות, ומהם מכהנים ברבנות. מלבד זאת יצא ממנו ספרו הנודע "תהלים" עם פירוש מלוקט מכל ספר "הזהר הקדוש", אשר נתחבב על רבים ושלימים, ביניהם צדיקי ומאורי החסידות בימיו.

הגאון החסיד "הרב ממאָרד" נסע כאמור, עוד מימי נעוריו, לאיזביצא להסתופף במחיצת קדשו של מרן בעל "בית יעקב" זצ"ל. כאשר מתוך "נסיעתו הארוכה הראשונה אחרי הנישואין, שהיה דרכו לנסוע למשך כמה שבועות (!) כדרך האברכים בימים ההם" (כלשונו ז"ל), נשארו לפליטה בחסדי שמים דברי הדרכה בפנימיות החסידות, שנאמרו באוזניו בעת כניסתו ל"חידות" אצל מרן הקדוש זצ"ל בשנת תרכ"ב, כשהדברים הקדושים שיצאו מפה קודש מרן זצ"ל, נחקקים על ידו בעט ברזל ועופרת עובר לאמירתם, ונכללו מאוחר יותר בתוך צוואתו אשר כתב הרב לבניו ויוצאי חלציו כחמישים שנה אחר כך, בשנת תרע"א. הדברים הללו פורסמו ויצאו לאור לאחר פטירת הרב ממאָרד זצ"ל, בתוך ספר צנום וקטן

מאת הרב זצ"ל הנושא את השם "וידבר משה" - אשר נדפס על ידי בנו הרב ר' גדליה ז"ל, בבילגוריי בשנת תרצ"ד.

דיבורי קודש הללו, שנרשמו על ידי הרב בחרדת קודש של "חסידים הראשונים", הגם שנאמרו לשעתם ובזמנם לצורך יחיד הרב ממאָרד ז"ל, וכפי שנמסר בידי הרב הכותב "קיבל הוראה מאחד החסידים הראשונים דאז "שלא לגלות לפני האברכים אשר כגילי את אשר דברתי עם רבנו הקדוש בייחוד", מכל מקום אין ספק בדבר שהדברים כוחם יפה אף לדורות כל אחד ואחד לפי בחינתו, ובפרט לחסידים התמימים והישרים הצמאים לדבר ה', ולא כל שכן בעתותינו אלה אשר דבר ה' יקר עד מאד. אי לכך, אמרנו לפרסם הדברים מחדש, ויהיה בזאת לתת התעוררות בלבנו ולהורות את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר נעשה, לטוב לנו כל הימים.

הדברים ניתנים בזאת כנתינתן וכלשונו המקורית של הרב המחבר אבד"ק מארד זצ"ל בספרו "ויצו משה", תוך שינויי לשון מזעריים לפי הצורך, על מנת שהדברים יהיו מובנים כראוי לבני זמננו.

וכך כותב הרה"ג רבי משה גילרנטר זצ"ל רבה של מורד, בקונטרס "ויצו משה":

"ומידי דברי, זכור אזכור לרשום, כי בימי עלומיי, כבן שש עשרה שנה, בשנת תרכ"ב, בעת "נסיעתי" לאיזביצא סמוך לפני ימי הפורים. וזאת הייתה נסיעתי הארוכה הראשונה אחרי הנישואין, שהיה דרכי לנסוע למשך כמה שבועות, כדרך האברכים בימים ההם.

"נכנסתי באמצע השבוע (אולי היה יום שלישי) עם פתקה ("קוויטל") למורי רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זכר צדיק לברכה, ובקשתי ממורי רבנו הקדוש שידבר עמי דברי "חסידות". שבשנים הראשונות שהנהיג רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" היה דרכו לשוחח ענייני חסידות עם האברכים ביחידות, אבל בתקופת נסיעתי כבר לא היה נהוג עניין זה. ואף על פי כן, לא השיב פניי ריקם ואמר שאין לו כעת פנאי לזה, תבוא אלי באיזה יום אחר. וכן היה, שאחר צאתי סגר הדלת כדרכו בקודש לפני התפילה.

"ואחר כך, ביום חמישי בשבוע, נכנסתי עוד הפעם, וכבר היה ידוע אז לרב הקדוש למה נכנסתי.

"וישב על כסאו אצל שולחנו הקטן שהיה עומד סמוך לפינה הדרומית מזרחית בין הזוויות, שהיה שם מקום קבוע לתפילתו, סמוך לפתח הפונה אל בית המדרש. ולפני התפילה היה דרכו לשבת שם ולקבל פני הנכנסים אליו עם "קוויטלעך".

"וכאשר התיישב אצל השולחן ולקח "הפתקה" מידי, והביט בפתקה, וכך היה מביט בה ושוהה במשך רגעים אחדים. ואז פתח הרב הקודש ואמר: "השם יתברך ייתן לך חשק לדברי תורה!"

"ואז נכנס עמי בדברים והורה לי סדר ועניין הלימוד, וכה אמר לי בלשון קדשו:

"דע והבן, בכל מקום שתלמד בגמרא, הכול אינו פשוט כפשוטו, רק בכל דבר יש "פנימיות"!

"ונקט בלשונו דוגמה את משנת "שניים או חזין בטלית", ואמר:

"הנה, העניין מדבר רק על דבר של "עולם הזה", ואנו אומרים "ודבריו חיים וקיימים לעד", והרי עניין הטלית אינו דבר הקיים לעד, שהאי הכול יתבטל! אלא על כן יש להבין, שהכול יש בו 'פנימיות'. ולכן, בכל מקום שתלמד, תחפוץ לדעת ולבוא אל הפנימיות של דברי תורה.

"ושלא ידמה בעיניך כי הדבר יעלה בידך בנקל תיכף ומיד, לא כן הדבר! אלא יש צורך לבלות ימים ושנים בלימוד התורה, עד אשר יעזור לך השי"ת לבוא אל הפנימיות של דברי תורה. וגם שתחפוץ להיות 'טוב' (ואמר בלשון אשכנז: "און מען וויל טאקע גוט זיין אויך").

"והנה, אם יעזור לך השם יתברך, שתשיג ותבין את הפנימיות שבדברי תורה, אז תשכיל לדעת כי גם זאת הפנימיות אינה רק בגדר 'לבוש' לדבר תורה אלו, ויש 'פנימיות' עמוקה ופנימית יותר ויותר. וכל כמה שתגיע אל הפנימיות, תשיג יותר ויותר כי זה הוא 'לבוש' גרידא לפנימיות העמוקה עוד יותר.

והראה לי על החלון ואמר לי:

"הנה כדרך שאתה רואה כעת שזה "יום", הרי אם היה דבר זה כך באופן תמידי בלי שינוי, לא היה האדם משיג שקיים 'אור' יותר בהיר ומבהיק

מזה. רק מחמת שיש 'לילה' ואחר כך יש אור 'יום', מזה יכולים להבין שכל זה הוא היום הוא בבחינת 'לילה' לעומת האור היותר גדול שיהיה מאיר לאדם אחר כך. וכך הוא הדבר ב"דברי תורה": כל כמה שהאדם משיג 'פנימיות' בדברי תורה, כך הוא משיג שכל זאת הוא רק בבחינת 'לבוש' ובאמת יש 'פנימית' יותר ויותר עמוקה!"

והייתה בי "ילדות" אז, ושאלתי את רבנו:

"הנה שומע אנוכי 'דברי תורה' אשר רבנו אומר ב"שולחן של שבת", ולפעמים נדמה בעיני שאין העניין הזה 'שייך' אצלי כלל (והיינו, שאין לי מזה שום לימוד להנהגתי ולהדרכתי הנצרכת לי), האם גם בזה יש 'פנימיות'? – דהיינו, שאם האדם יכול להשיג 'פנימיות' גם ב"שניים או חזון בטלית", אם כן גם 'דברי תורה' שמשמיע רבנו, אף שנדמה לי שאינם שייכים עבורי, אולם בדרך 'פנימית' שמא יש בהם שייכות גם אליי?"

ועל שאלתי זו שהה רבנו בשתיקה רגעים אחדים, והבליע שפתו התחתונה בפיו, והיה מנענע בראשו ואומר בלשון קדשו:

"א וודאי, א וודאי, איז דא אין יעדער ווארט 'דברי תורה' א טיעפע כוונה, ביז רבי שמעון בר יוחאי!" (=בתרגום: בוודאי ובוודאי, יש בכל 'דבר תורה' כוונה עמוקה עד לעומק של 'רבי שמעון בר יוחאי').

אחר כך מסר לי רבנו 'סדר הלימוד': "ללמוד בכל יום 'גמרא פשוט' (=גמרא 'בקיאות') עם רש"י, שניים או שלושה דפים, ואחר הלימוד, לחזור ולהתבונן ברהיטות הסוגייה שלמדתי (=במהלך של הסוגייה, ב'שקלא וטריא').

וגם אמר, שנכון לקבוע לי כעין "סימנים" (=לזכור מהלך ותוכן הסוגייה). ואמר לי כך: "הלוא ידעת שנמצא בגמרא בהרבה מקומות "סימנים", והם 'סימני הלכות' (=לזכור נושאי ההלכות שבגמרא). כן תעשה לעצמך 'סימן' במה מתחילה הגמרא אחר המשנה!"

וכשסיפרתי לו שאני לומד עם חותני וכל לימודנו רק 'בעיון' בלי שום 'גמרא פשוט' ("בקיאות"), הזהיר אותי לבל אלך בדרך הזה. וכך אמר לי:

"מה לך להשגיח עליו (=על חותני הרב), הלוא הוא איש מדוכא בצער תמיד, ולימודו שיעור בעיון ובחידושי תורה הוא למשיב נפשו ולשעשועו

בכדי להפיג עוגמת נפשו! אבל אתה 'אברך' ('יונגערמאן'), לא תתנהג כן!"

"אבל בכל זאת הזהיר אותי מבלי לעזוב לימוד העיון בכל יום שעה או שתיים.

ועוד אמר לי:

"בל תאמר עניין 'חידוש' בלימוד אשר אמנם תדע שייטב בעיני השומע, אבל אתה בעצמך אין נהיר בעיניך הדבר, כזה אל תאמרהו כלל".

גם הזהיר אותי ללמוד מסכתא כלשהי, עד שאדע אותה בעל פה. ואמר, שזה מועיל לאדם להיות בשמחה (בלשון אשכנז: "אין קוראזש").

אמר לי:

"תתבונן בהליכותיהם של 'החסידים'. (ובלשון אשכנז: "זאָלסט קיקען אויף דעם עולם, וואָרום יענער קיקט אויף דיר אויך").

אמר לי, שהחשק לדברי תורה מטהר כל ענייני התשוקות ומיני חשק של האדם. ואמר לי, כי "חשק" לדברי תורה מכונה בשם "מים", ומים מיטהרים כידוע ב"השקה". כן כל תשוקות האדם, מיטהרים על ידי החשק של דברי תורה.

ובירך אותי עוד הפעם, שהשם יתברך ייתן לך חשק לדברי תורה. (ואולי אמר לי עוד כמה דברים, לא אזכור יותר).

###

אחר כך יצאתי מן הקודש לבית המדרש בפנים קורנות. והיה שם הרב הישיש החסיד המפורסם, מחסידי פרשיסחא מלפנים, רבי שלמה גבריאל [מרגליות] ז"ל, ועמד בבית המדרש וחיכה לי עד צאתי, כי אליו גיליתי תכלית כניסתי עתה לבית רבנו הקדוש, ואמר לי:

"תדע, כי הסתכלתי על השעון, והנה השתהית בקודש פנימה יותר מעשרים רגעים!"

ולקח אותי אל הצד, ושאלני כל מה שדיבר עמי רבינו הקדוש ז"ל, ואמר לי, כי לא אגלה זאת לפני האברכים אשר כגילי, את אשר דיברתי עם רבנו הקדוש בייחוד.

ואני זוכר, כי אחרי ישיבתי בעת "הנסיעה" הזאת (לרבנו) בערך ארבעה או ששה שבועות, ובמוצאי שבת קודש אשר נפטרתי לשלום לביתי ("גיוזעגנען"), דיבר עמי רבנו עוד איזה דברים, ואחר שאחזתי בכפות המנעול (=ידית הדלת) לצאת החוצה, קרא אותי בשמי ואמר לי: "תזכור ללמוד כאשר הוריתך!" [=ע"כ]

###

את הדברים חותם הכותב הרב ממאָרד זצ"ל, בדברי וידוי אישי. וכך הוא כותב:

"חבל, חבל, שלא שמרתי אז פקודתו! (=בעניין שינון מסכת אחת בעל פה). גם אמרתי בלבבי: הנה, ללמוד "מסכתא" שאוכל לאומרה בעל פה, לזה צריך בילוי זמן, והיה קשה לי לבלות הזמן על זה ולהתבטל מלימודים אחרים, ואמרתי בלבבי: הנה זה תמיד בידי, בכל עת שאתפנה לזה כמה שבועות או חודשים, אוכל ללמוד מסכת ולשגרה בפי! אבל אני חשבתי כן, ולא קיימתי אז. ולאחר כמה שנים, רציתי [לעשות] כן, ולמדתי "מסכת ביצה" עם תוספות, אבל לא עלתה בידי, כי כבר אול והלך "גירסה דינקותא" והשכחה מצויה".

עד כאן היו הדברים, דברי אלוקים חיים שנשמעו מפי רבנו הקדוש באוזניו של אחד מן האברכים החריפים, שנודע אחר כך בשמו הטוב כ"הרב ממאָרד" זצ"ל. והדברים מאירים ומאלפים, ופותחים בפנינו אשנב הצצה נדיר לעולמם הפנימי והרוחני של החסידים הראשונים בימי תקופת "איזביצא" בחיי מרן רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע, ומטעימים בפינו מצוף נועם אמרות טהורות ומעניין "סדר ההדרכה" שיצא מפי קודש רבנו בעל ההילולא זצ"ל.

~~~~~

זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל! אמן.